

Nr 212.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i bestämmelserna rörande rekreationsresor mot nedsatt avgift för viss personal i övre Norrland jämte i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I propositionen nr 21 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 12 januari 1945, föreslagit riksdagen medgiva, att rätt till företagande av i berörda statsrådsprotokoll omnämnda rekreationsresor mot nedsatt avgift må tillkomma personal vid försvaret i den utsträckning, som av departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivits.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herrar *E. Hage* och *Ragnar Bergh* väckt motion (I: 291), vari hemställts, att riksdagen vid behandling av förenämnda proposition måtte uttala sig för att rätt till företagande av omnämnda rekreationsresor mot nedsatt avgift må tillkomma personal vid försvaret i den i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag ökade utsträckning, som i motionen angivits.

Till underlättande av rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid vissa i Boden förlagda truppförband meddelades enligt beslut av 1928 års riksdag bestämmelser rörande rätt för officerare och underofficerare även som dessas vederlikar på aktiv stat att jämte familjemedlemmar mot nedsatt avgift företaga resor i rekreationssyfte till landets sydligare delar. Bestämmelserna ha enligt beslut av 1929, 1931 och 1942 års riksdagar successivt utsträckts till vissa nya personalkategorier. Efter dessa utvidgningar avse de nu gällande, av Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 meddelade bestämmelserna följande till Boden samt platser, belägna nordligare eller östligare än Boden, förlagda eller där ständigt tjänstgörande beställningshavare eller befattningshavare, nämligen

a) officerare och underofficerare samt civilmilitära personer av officers eller underofficers tjänsteklass, allt försåvitt vederbörande innehar beställning på aktiv stat,

b) till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare, vilka förordnats att uppehålla befattningar, som enligt gällande organisation skola be-

stridas av pensionerad personal, eller eljest tagas i anspråk för ständig tjänstgöring,

c) pensionerad personal i arvodesbefattning samt

d) extra ordinarie tjänstemän, vilka åtnjuta avlöning enligt militära icke-ordinariereglementet den 15 juni 1939.

Rätten att företaga rekreationsresor innebär i huvudsak, att ifrågavarande beställningshavare och befattningshavare — jämte i förekommande fall hustrur och hemmavarande barn under 18 år — äga att vid en resa årligen i rekreationssyfte till Bollnäs eller söder därom belägen station färdas mot erläggande av halv avgift för färdbiljett. Rätt till nedsättning i andra avgifter, såsom för snälltågstilläggs-, sovplats-, resgods- och cykelbiljetter, medges icke.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 14 april 1944 har viss i Boden ständigt tjänstgörande kvinnlig sjukvårds- och ekonomipersonal övergångsvis bibehållits vid denna personal tidigare tillerkänd rätt till rekreationsresor.

Sedan Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna i ärendet den 30 juni 1942, hava från olika håll väckts förslag om ytterligare utvidgning av rätten till rekreationsresor. Sålunda hemställde försvarsväsendets underbefälsförbund i skrivelse den 5 april 1943, att förmånen måtte tillkomma s. k. långtjänstunderbefäl, d. v. s. personal tillhörande lönegraden Mb 1 i manskapsavlöningsreglementet. Vidare hemställde försvarets sjukvårdsförvaltning i en med försvarets civilförvaltning gemensam skrivelse den 5 januari 1944, att rätten till rekreationsresor mot nedsatt avgift måtte utsträckas att omfatta jämväl den ordinarie sjuksköterskepersonalen vid garnisonssjukhuset i Boden.

I anledning av dessa framställningar uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 14 april 1944 åt försvarets civilförvaltning att i samråd med vederbörande myndigheter verkställa allsidig utredning, i vad mån behov föreläge av ändring i gällande bestämmelser rörande rekreationsresor. *Försvarets civilförvaltning* har därefter i skrivelse den 8 september 1944 framlagt utredning i ämnet samt föreslagit vissa ändringar i de nu gällande bestämmelserna. Vid skrivelsen finnas fogade av civilförvaltningen inhämtade yttranden från cheferna för armén och flygvapnet, järnvägsstyrelsen, svenska officers- och underofficersförbunden, försvarsväsendets underbefälsförbund, försvarets civila tjänstemannaförbund, civilmilitära tjänstemannaföreningen samt svensk sjuksköterskeförening.

Försvarets civilförvaltning har i sin skrivelse erinrat om att *syftet med bestämmelserna* ursprungligen varit att utgöra ett led i åtgärderna att underlätta rekryteringen av officers- och underofficerskårerna vid de tre passagetruppförbanden Norrbottens regemente, Bodens artilleriregemente och Norrbottens artillerikår. Bestämmelserna hade först sedermera utsträckts att gälla viss annan personal vid försvarsväsendet. Det syntes icke kunna bestridas, att ifrågavarande förmån härigenom kommit att tillförsäkras personalgrupper, vilka även därför utan syntes kunna rekryteras i tillfredsställande omfattning. Av de i ärendet avgivna yttrandena framginge emellertid, att ifrågavarande förmån på vissa håll uppfattats såsom en form av kompensation för de olägenheter i fysiologiskt hänseende, som den

nordliga tjänstgöringsorten inneburit. Denna uppfattning vore med hänsyn till vad nyss anförts felaktig. Icke heller vid ett bedömande i förevarande sammanhang borde nämnda olägenheter tillmätas betydelse, enär kompensatio n därför redan i viss utsträckning medgivits statstjänstemän i form av kallortstillägg.

Vid behandlingen av frågan, vilka *personalkategorier* som borde äga rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, har försvarets civilförvaltning utgått från vad ämbetsverket sålunda anförde och föreslagit, att den rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, som enligt gällande bestämmelser tillkommer viss civil personal, nämligen extra ordinarie personal med avlöning enligt militära icke-ordinariereglementet, skall upphöra och att således denna förmån för framtiden icke skall beredas civil personal annat än övergångsvis. Ämbetsverket har närmare utvecklat sina skäl för detta förslag, och ämbetsverkets skrivelse i denna del har av departementschefen återgivits i statsrådsprotokollet, till vilket utskottet får här hänvisa.

Försvarets civilförvaltning har därefter behandlat frågan om rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift för fast anställt manskap och därvid — med erinran att denna personalkategori icke för närvarande vore berättigad till ifrågavarande förmån — föreslagit, att sådan förmån skulle tillerkännas jämväl överfurirer, d. v. s. manskap med avlöning enligt löneplan Mb i manskapsavlöningsreglementet, enär dessa i anställningshänseende närmast syntes vara att jämföra med underofficerare. Ur rekryteringssynpunkt syntes ett tilläggande av här ifrågavarande rätt åt överfurirer icke vara utan betydelse. Ämbetsverket har däremot på i skrivelsen närmare anförda skäl avstyrkt utsträckning av förmånen till övriga manskapskategorier.

Vidkommande civilmilitär personal — vilken för närvarande äger rätt till rekreationsresor allenast om den innehar officers eller underofficers tjänsteklass — har försvarets civilförvaltning framhållit, att anledning knappast syntes föreligga att undantaga civilmilitär personal med furirs tjänsteklass — vissa förrådsvaktmästare — från denna förmån.

Beträffande personal i arvodesbefattning har civilförvaltningen icke föreslagit några ändringar.

Försvarets civilförvaltning har framhållit, att beställningshavare på avgångsstat och disponibilitetsstat icke för närvarande vore berättigade till förmån av rekreationsresor, därest de förordnades att uppehålla för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning eller eljest toges i anspråk för ständig tjänstgöring exempelvis i Boden. Ur rekryteringssynpunkt syntes behov att utsträcka förmånen att avse jämväl dessa kategorier knappast föreligga.

I fråga om sjukvårds- och ekonomipersonal har civilförvaltningen anförde, att ämbetsverket icke ifrågasatte någon ändring med avseende å rätten till rekreationsresor för den i Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 14 april 1944 avsedda personalen.

Försvarets civilförvaltning har därefter behandlat frågan om ändring av

gällande bestämmelser i vad avser *det område, inom vilket vederbörande skall vara förlagd eller tjänstgöra* för att äga åtnjuta ifrågavarande förmån.

Då i ärendet förebragt utredning icke kunde anses ha givit vid handen, att behov av en utvidgning på grund av rekryteringssvårigheter förefunnnes, syntes ur denna synpunkt ändring av gällande bestämmelser icke påkallas. För undvikande av tvekan vid tillämpningen syntes dock skäl tala för en omformulering av bestämmelserna på det sätt, att rätten till rekreationsresor förklarades tillkomma personal inom VI. militärområdet med undantag av försvarsområdena nr 61 (Umeå försvarsområde) och 62 (Storumans försvarsområde).

I övrigt har civilförvaltningen icke funnit anledning till ändring i de nu gällande bestämmelserna.

Civilförvaltningens förslag har i huvudsak tillstyrkts av de i ärendet hörda myndigheterna, allmänna lönenämnden och försvarsväsendets lönenämnd samt statskontoret.

Allmänna lönenämnden och försvarsväsendets lönenämnd ha för sin del funnit tveksamt, om tillräckliga skäl kunde anses föreligga för att tillerkänna enbart militära och civilmilitära beställningshavare rätt att årligen företaga en rekreationsresa, men ha likväl ansett sig icke böra motsätta sig civilförvaltningens förslag att inskränka förmånen till att avse endast militär och civilmilitär personal.

Lönenämnderna ansåge, att förmånen borde tillkomma militär och civilmilitär personal jämväl inom försvarsområde nr 62 med hänsyn till detta försvarsområdes isolerade läge och begränsade kommunikationsmöjligheter och vidare all personal, som uppehölle arvodesbefattningar.

I särskilt yttrande ha tre ledamöter av allmänna lönenämnden anført, att enligt deras mening samtliga försvaret tillhörande befattningshavare med lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan borde tillerkännas rätt att årligen företaga en rekreationsresa.

Statskontoret har ansett, att de nya bestämmelserna borde träda i kraft den 1 april 1945 dock med vissa övergångsbestämmelser beträffande extra ordinarie tjänstemän med avlöning enligt militära icke-ordinariereglementet.

Departementschefen har för egen del i ärendet anført, bland annat, följande.

Den av försvarets civilförvaltning verkställda utredningen synes mig giva vid handen, att vissa jämkningar i bestämmelserna böra vidtagas. En riktlinje bör härvid vara, att förmånen begränsas att avse endast de personal-kategorier, beträffande vilka särskilda rekryteringssvårigheter kunna anses föreligga. Det av civilförvaltningen framlagda förslaget, vilket i huvudsak tillstyrkts av lönenämnderna och statskontoret, synes ur denna synpunkt i stort sett väl avvägt.

I enlighet härmed föreslår jag, att den rätt till rekreationsresor mot ned-satt avgift, som för närvarande tillkommer viss civil extra ordinarie personal, bibehålles allenast övergångsvis för befattningshavare, som redan kommit i åtnjutande av densamma. Det synes nämligen knappast med fog kunna göras gällande, att det föreligger större rekryteringssvårigheter beträffande försvarets civila befattningar i övre Norrland än i fråga om civila befattningar därstädes inom andra grenar av statsförvaltningen.

Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som ur rekryteringssynpunkt föreligga beträffande den militära och civilmilitära personalen, synes det däremot erforderligt att bibehålla den rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift, som tillkommer officerare och underofficerare samt civilmilitär personal med motsvarande tjänsteklass. På sätt civilförvaltningen föreslagit bör förmånen utsträckas att gälla även överfurirer, vilkas anställningsvillkor nära ansluta sig till underofficerarnas. Däremot kan jag ej tillstyrka förslaget, att även civilmilitära befattningshavare med manskaps tjänsteklass skulle komma i åtnjutande av ifrågavarande rättighet. Svårigheter att rekrytera ifrågavarande befattningar synas nämligen icke föreligga.

De rekryteringssvårigheter, som föreligga beträffande militära befattningar i övre Norrland, ha med särskild styrka gjort sig gällande såvitt avser befattningar, som avses för pensionerad personal i arvodesbefattningar. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t i ett flertal fall nödgats medgiva, att sådana befattningar må tills vidare besättas med personal, som frivilligt överförts till övergångsstat, samt med reservanställd och reservstatsanställd personal. I vissa fall har även civil personal måst anställas i stället för pensionerade underofficerare. Enligt 1942 års riksdags beslut äger allenast *pensionerad* personal i arvodesbefattning rätt till rekreationsresor. Försvarets civilförvaltning har icke föreslagit någon ändring härutinnan, medan däremot lönenämnderna av rekryteringsskäl förordat, att förmånen borde utvidgas att avse samtliga personer, förordnade att uppehålla befattningar, som enligt gällande organisation skola bestridas av pensionerad personal. För egen del ansluter jag mig till civilförvaltningens uppfattning. Utnyttjandet av annan personal än pensionerad i befattningar som här avses får anses såsom ett provisorium och bör icke föranleda en utsträckning av nu ifrågavarande bestämmelser.

Enligt de av 1942 års riksdag godkända grunderna för rätten till rekreationsresor mot nedsatt avgift är denna begränsad till att avse personal, som är förlagd eller ständigt tjänstgörande i Boden samt å platser, belägna nordligare eller östligare än Boden. Då viss tvekan uppstått vid tillämpningen av dessa bestämmelser, böra de förtydligas. Därvid synes den av lönenämnderna föreslagna avgränsningen, vilken i stort sett innebär en utsträckning av förmånen till den till antalet obetydliga personalen inom försvarsområde nr 62, vara lämplig. Rätten till rekreationsresor bör således tillkomma i det föregående angiven personal, som är förlagd till eller ständigt tjänstgörande å plats inom VI. militärområdet med undantag av försvarsområde nr 61.

I övrigt finner jag i likhet med civilförvaltningen, statskontoret och lönenämndernas majoritet ej anledning till ändring av de nu gällande bestämmelserna.

För den taxenedsättning, som medgivits för ifrågavarande resor, utgår icke någon ersättning till statens järnvägar, vilka således få vidkännas den inkomstminskning, som kan föranledas av nedsättningen. Av handlingarna i ärendet framgår, att järnvägsstyrelsen förklarar sig icke ha något att erinra mot att rätten till rekreationsresor utsträckes till överfurirer. De av mig föreslagna ytterligare utvidgningarna beträffande ifrågavarande förmån motvägas av den begränsning av förmånen, som jag föreslagit beträffande den civila personalen. Förslaget läser med hänsyn härtill vara godtagbart ur de synpunkter, järnvägsstyrelsen har att beakta.

De nya bestämmelserna synas böra träda i kraft senast den 1 juli 1945.

I *motionen I: 291* har förslag framlagts att rätten till rekreationsresor icke endast övergångsvis utan jämväl i fortsättningen skall tillkomma extra ordinarie personal vid försvaret, och vidare att rätten till rekreationsresor skall

utvidgas till att omfatta jämväl civilmilitära befattningshavare med manskaps tjänsteklass och samtliga personer vilka förordnas att uppehålla befattningar, som enligt gällande organisation skola bestridas av pensionerad personal.

Till stöd för sitt förslag hava motionärerna i huvudsak anført, att de av departementschefen anförda skälen för att rätt till rekreationsresor bör begränsas på av honom förordnat sätt icke kunna anses bärande, då samma och för vissa grupper även starkare skäl syntes tala för att de av motionärerna angivna personalgrupperna tillerkännas förmånen i fråga.

Utskottet.

Enligt utskottets mening kan det ifrågasättas, huruvida överhuvud taget försvarets personal i övre Norrland bör medgivas den förmån, som rätten till rekreationsresor mot nedsatt avgift i verkligheten innebär. De motiv, som förestavat beslutets tillkomst, göra sig måhända till alla delar icke nu gällande med samma styrka som tidigare. Svårigheten att rättvist avgränsa denna förmån kan vidare föranleda orättvisor personalgrupperna emellan. Framhållas må att i övre Norrland tjänstgörande civil personal inom andra grenar inom statsförvaltningen icke äger åtnjuta rätt till rekreationsresor mot nedsatt avgift. Även om skäl sålunda tala för att denna förmån helt bör upphävas vill utskottet med hänsyn till faktiskt kvarstående rekryteringssvårigheter likväl icke nu förorda att så sker. Det bör dock ankomma på Kungl. Maj:t att taga frågan härom under övervägande. Under förhandenvarande förhållanden anser sig utskottet icke böra motsätta sig Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. Av det anförda följer, att utskottet avstyrker den i ämnet väckta motionen.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 291, medgiva, att rätt till företagande av i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 12 januari 1945 omförmälda rekreationsresor mot nedsatt avgift må tillkomma personal vid försvaret i den utsträckning, som av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivits.

Stockholm den 15 juni 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Lindström, Gränebo, Sven Larsson, Bäcklund, Karl Andersson, Heiding, Carlström, Gustaf Iwar Anderson, Ekströmer* och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Ward, Pettersson* i *Dahl, Bergström, Andersson* i *Malmö, Mårtensson, Staxäng, Lindholm, Onsjö, Boman* i *Kieryd, Petterson* i *Degerfors, Thapper* och *Birke*.